

SİNCAR ANLAŞMASI'NIN UYGULANABİLMESİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

SERCAN ÇALIŞKAN
YUSUF CAN AYAZ

Araştırma Asistanı
Araştırma Asistanı

ORSAM

“

Anlaşmanın imzalandığı günden bugüne içerikte zikredilen iki önemli maddenin de uygulanmadığı görülmektedir. Anlaşmaya göre bölgeyi kontrol etmesi gereken silahlı güçler Sincar'da kontrolü sağlayamamış; PKK'nın Sincar yapılanması YBŞ ile İran destekli Şii milis gruplar hâlen Sincar'dan çekilmemiştir.

”

Terör örgütü IŞİD'in 3 Ağustos 2014'te Musul'a bağlı Sincar'da Yezidilere yönelik gerçekleştirdiği katliam, yedinci yıl dönümünde çeşitli faaliyetlerle anılırken, Yezidilerin yurtlarına dönüşünü ve bölgenin istikrara kavuşmasını hedefleyen Sincar Anlaşması ise üzerinden yaklaşık iki yıl geçmesine karşın hâlen uygulanamamıştır. Anlaşma kapsamında uygulanması planlanan maddelere bakıldığında henüz hiçbirinin hayata geçirilemediği,

hayata geçirilebilmesi için mevcut engellerin dahi ortadan kaldırılmadığı görülmektedir. Anlaşmanın güvenlik konusunu ilgilendiren kısmında Sincar'da Irak Ordusu, Federal Polis ve istihbarat birimlerine bağlı güçler dışında herhangi bir silahlı gücün bulunmayacağı

belirtilmiştir. Ayrıca anlaşmada terör örgütü PKK'nın Sincar ve çevresindeki varlığına son verileceği, örgütün ve uzantılarının bölgede herhangi bir rol oynamasının engelleneceği vurgulanmıştır. İdari yönetim anlamında ise ilçenin yönetimi için bir kaymakamın ata-

nacağı, atamanın ardından da yönetimdeki diğer pozisyonlarda yeniden yapılanmaya gidileceği belirtilmiştir.

Anlaşmanın imzalandığı günden bugüne içerikte zikredilen iki önemli maddenin de uygulanmadığı görülmektedir. Anlaşmaya göre bölgeyi kontrol etmesi gereken silahlı güçler Sincar'da kontrolü sağlayamamış; PKK'nın Sincar yapılanması YBŞ ile İran destekli Şii milis gruplar hâlen Sincar'dan çekilmemiştir. Nitekim resmî kaynaklardan gelen açıklamalar da bu bilgileri doğrulamaktadır. Musul Valisi Necm el-Cuburi kamuoyu ile paylaştığı bilgilerde üzerinden uzun bir zaman geçmesine rağmen

anlaşmanın temel maddelerinden hiçbirinin uygulanmadığını bildirmiştir. Öte yandan, ABD Dışişleri Bakanı'nın Ortadoğu'dan Sorumlu Bakan Yardımcısı Joey Hood ise Sincar'ın hâlen Haşdi Şaabi ve PKK'nın kontrolü altında olduğunu aktarmıştır.

Sincar Anlaşması'nın, merkezî hükümet ve IKBY arasında imzaların atıldığı tarihten bu yana kâğıt üzerinde kaldığı, yapılan son resmî açıklamalarla da kesin bir gerçektir. 9 Ekim 2020'de imzalanan anlaşmanın sahaya yönelik olumlu anlamda herhangi bir dönüştürücü

etkisi olmamıştır. Bu noktada anlaşmanın neden uygulanamadığı noktasında mevcut engelleri iki temel başlık hâlinde değerlendirmek doğru olacaktır.

“

Irak'ın resmî güvenlik sistematiğinin bir parçası hâline getirilen Haşdi Şaabi içerisinde de yer alan ve İran'a bağlılığı ile bilinen Ketaib Hizbullah, Asaib Ehlil Hak ve Nuceba Hareketi gibi silahlı Şii milis gruplar İran'ın bölgedeki çıkarlarının koruyuculuğunu yapmakta ve bu çıkarlar kapsamında pozisyon almaktadırlar.

”

İRAN DESTEKLİ Şİİ MİLİS GRUPLAR VE PKK ORTAKLIĞININ OLUŞTURDUĞU ENGELLER

Musul'a bağlı Sincar ilçesi, İran'ı Irak'tan Suriye'nin kuzeyine bağlayan hat üzerinde bir "kapı" konumundadır ve söz konusu bu stratejik önemi nedeniyle İran'ın olası bir tehdit algılamasında en fazla reaksiyon vereceği bölgelerden birini oluşturmaktadır. Sincar Anlaşması'nın hayata geçirilmesi, sahada doğrudan İran tarafından desteklenen Şii milis grupların çıkarılacağı anlamını taşıması nedeniyle Tahran'ın bölgedeki çıkarlarına ters düşmekte, dolayısıyla fiilî olarak İran tarafından engellemelerle karşılaşmaktadır. Fakat her ne kadar İran resmî makamlarından Sincar Anlaşması'na dönük olumlu veyahut olumsuz çok fazla açıklama yapılsa da Irak'ın resmî güvenlik sistematiğinin bir

parçası hâline getirilen Haşdi Şaabi içerisinde de yer alan ve İran'a bağlılığı ile bilinen Ketaib Hizbullah, Asaib Ehlil Hak ve Nuceba Hareketi gibi silahlı Şii milis gruplar İran'ın bölgedeki çıkarlarının koruyuculuğunu yapmakta ve bu çıkarlar kapsamında pozisyon almaktadırlar. Nitekim anlaşmanın ardından Haşdi Şaabi içerisindeki İran destekli milis grupların Sincar'daki askerî varlığını arttırma yoluna gitmesi bunun somut bir göstergesi olmuştur.

İran destekli Şii milis gruplar, anlaşma sonrası Sincar'da arttırdıkları askerî güçlerinin yanı sıra, bölgede varlık gösteren PKK'nın Sincar yapılanması olan YBŞ'yi siyasi ve finansal olarak desteklediği bilinmektedir. 2014 yılında bölgedeki IŞİD varlığını öne sürerek Sincar'a yerleşen YBŞ militanları, IŞİD'in bölgeden çıkarılmasının ardından Sincar'da varlık göstermeye devam etmişlerdir. Kandil ve Suriye'den getirilen militanların yanı sıra kendisine bağlı bölgedeki milis gruplarla Sincar'ın yeniden istikrara kavuşmasını engelleyen PKK, hâlihazırda Suriye ve Türkiye gibi bölge ülkelerde ve özellikle Duhok'ta yer alan mülteci kamplarındaki Yezidilerin geri dönüşlerinin de önüne geçmektedir. Sincar

Anlaşması'nda, "yabancı güçler" ifadesiyle bölgedeki İran destekli Şii milis güçlerin, doğrudan PKK ifadesiyle de bölgedeki örgüt militanlarının Sincar'dan çıkarılacağı vurgulanmaktadır. Anlaşmada hedef alınan söz konusu iki taraf olan İran destekli Şii milis gruplar ile PKK, kendilerini bölgeden çıkarmayı amaçlayan aktörlere karşı güç birliği yoluna gitmişlerdir. Bilhassa YBŞ, anlaşma sonrasında Irak güvenlik yapılanması içerisinde resmî bir konumu bulunan Haşdi Şaabi şemsiyesi altına girerek kendisine bir meşruiyet zemini oluşturmaya çalışmıştır. Nitekim Sincar Kaymakamı Mahma Halil de YBŞ'nin büyük bir bölümünün Sincar Anlaşması'nın ardından Haşdi Şaabi saflarına katıldığını ifade etmiştir.

PKK, büyük ölçüde YBŞ vasıtasıyla güçlendirdiği Sincar'daki varlığına 10 Ekim 2021'de yapılması planlanan erken seçimlerde meşruiyet kazandırmak istemektedir. YBŞ'ye seçimler noktasında destek veren PKK, Sincar'da Yezidilerin "kabul edebileceği" milletvekili adayları sunma aşamasında olduklarını açıklamıştır. PKK'nın lider kadrosundan Cemil Bayık, sunulan adayların Yezidiler tarafından kabul edildiğini, geçmişte Sincar'ın

IŞİD'den kurtarılmasına ve korunmasına katkıda bulunan "tanınmış şahsiyetleri" içerdiğini belirtmektedir. Ancak terör örgütü liderlerinden Bayık'ın Yezidiler tarafından kabul edildiği öne sürülen adayların Yezidi halk tarafından kabul edilebilir görüldüğüne dair herhangi somut bir çıktı bulunmamaktadır.

Bu noktada belirtilmesi gereken husus, Sincar'ın mevcut jeopolitik konumunun terör örgütü PKK için de son derece stratejik bir önem taşıdığıdır. Zira Sincar, Kandil ile Suriye arasında bulunduğu konum itibarıyla örgütün Irak ve Suriye bağlantısı arasında geçiş güzergâhlarından biri, dolayısıyla örgütün lojistik koordinasyonunun idaresinde hayati konumdadır. Bu anlamda Yezidi nüfusun Sincar'a geri dönmesi, merkezî hükûmetin bölgede kontrolü sağlayarak düzen ve istikrarı sağlaması hem PKK hem de İran destekli Şii milis grupların çıkarlarına hizmet etmemektedir. Bu nedenle söz konusu iki aktör, ortaklıklarını artırarak bölgedeki varlıklarını hedef alan Sincar Anlaşması'nın uygulanmaması yönünde engelleyici bir tavır ortaya koymaktadırlar.

BAĞDAT HÜKÛMETİNİN MERKEZÎ OTORİTEYİ SAĞLAMADAKİ ZAYIFLIĞI

2016 yılında Irak merkezî hükûmetinin terör örgütüne karşı zafer ilan etmesi sonrasında yaşanan süreç, IŞİD ile mücadele amacıyla 2014 yılında kurulan Haşdi Şaabi'nin meşruiyetinin de sorgulanmaya başlandığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Billhassa Haşdi Şaabi bünyesinde yer alan Ketaib Hizbullah gibi İran destekli Şii

milis grupların zaman zaman merkezî hükûmetin karar mekanizmasından bağımsız hareket etmeleri, bu grupların bir an önce kontrol edilmesi ve silahların devletin elinde toplanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Ancak Aralık 2016'da Haşdi Şaabi, Başbakanlığa bağlanarak Irak güvenlik yapılanması içerisinde yasal zemin kazanmasına rağmen bu yasal statü üzerinde merkezî hükûmetin kontrol gücü zayıf kalmıştır.

“**İç siyasetteki istikrarsızlık, milis grupların varlığı, dış müdahale gibi sebeplerle güçlü bir hükûmet ve yönetim yapısı oluşturamayan Bağdat, silahları devlet elinde toplamak noktasında ihtiyaç duyduğu egemenliği sağlayamamaktadır.**”

Irak'ta göreve gelen hükûmetler, İran destekli grupların yanı sıra özellikle Haşdi Şaabi'nin merkez yapılanmasından da bağımsız hareket edebilen silahlı grupları kontrol etmekte zorlanmıştır. Merkezî hükûmetin İran destekli Şii milis gruplar ile Haşdi Şaabi'den bağımsız hareket eden yerel milis grupları kontrol etmekteki zayıflığı, Sincar Anlaşması sonrasında da açıkça görülmüştür. Anlaşmada belirtilmesine ve bölgeye federal polis güçlerine bağlı iki tugayın konuşlandırılmasına rağmen İran destekli Şii milis gruplar Sincar'dan çıkarılmamıştır. Dahası, anlaşma sonrasında bu grupların bölgedeki askerî varlıklarını artırmalarının dahi önüne geçilememiştir. Haşdi Şaabi bünyesindeki silahlı grupların kont-

rol edilmesinde merkezî hükûmetin yönetim zaafı yaşaması Sincar Anlaşması'nın uygulanmasındaki önemli engellerden birini oluşturmaktadır. İç siyasetteki istikrarsızlık, milis grupların varlığı, dış müdahale gibi sebeplerle güçlü bir hükûmet ve yönetim yapısı oluşturamayan Bağdat, silahları devlet elinde toplamak noktasında ihtiyaç duyduğu egemenliği sağlayamamaktadır. Bu durum yalnızca Haşdi Şaabi bünyesindeki silahlı gruplar ile sınırlı olmayıp ülkenin kuzeyinde 1980'li yıllardan bu yana varlık gösteren terör örgütü PKK'ya karşı da ortada olan bir gerçekliktir. Diğer yandan 2017'de zafer ilan edilmesine karşın bugün halen terör örgütü IŞİD ülkenin pek çok kentinde terör saldırıları düzenlemeye devam edebilmekte, merkezî hükûmete bağlı güvenlik güçleri IŞİD'i Irak topraklarından tamamen temizlemede yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla sınırları içerisinde varlık gösterdikleri devletten kendilerine yönelik yeterli baskıyı görmeyen söz konusu terör örgütleri, iç savaş yaşayan Suriye'ye sınırı olan Musul gibi son derece stratejik bir vilayette kendi örgütsel yapılanmalarını inşa edebilmektedirler. Irak'ın kendi toprakları içerisinde egemenlik problemleri yaşaması İran'ın kendi bölgesel dış politikasını sahadaki milis gruplar aracılığıyla uygulayabilmesini de beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak Sincar Anlaşması'nın önündeki en önemli engelin Irak'ta güçlü bir merkezî otoritesinin yoksunluğu ve bu yoksunluktan faydalanan bölgesel-yerel aktörler olduğunun altını çizmek gerekmektedir. ■